

מוקשים

החורף היה קודר ומקפיא ואני, בבגדי קיץ קלים, הולך שפוף ועצוב, חושש מפני אנשים שמחים ושואל את עצמי איך אפשר לשמוח. בימים אלה חשתי כחיה נרדפת. תחושה זו פיעמה בי כה חזק, עד שהתחלתי לעקוב אחרי אנשים ולשאול את עצמי שאלות, שבימים רגילים לא עלו על דעתי: מי הם האנשים אלה? האם הם עלולים להסגיר אותי למשטרה הפולנית או לגסטאפו?

רדוף ומוכה המשכתי בנדודי. הייתי חולף על פני בתים, נע מכפר לכפר, ובכל פעם שהגעתי לצומת דרכים או הצטלבות, לא ידעתי לאיזה כיוון לפנות. בפתח אחד הכפרים שמעתי שאיכר רצה שם יהודים במכות גרון, שדד את רכושם והשליך את גוויותיהם לנהר. היתה שעת בין ערביים כשהגעתי לקרבת בית הקברות של אותו כפר, וזכור לי שלא יראתי ממנו כמו בעבר. להיפך, הייתי רגוע. ידעתי שעלי לפחד מפני אנשים חיים ולא מפני המתים.

הייתי מציג את עצמי כמאניק (מריאן) אדמסקי, שנולד בזורוויצה, מחוז אוברזוב, להורים זיגמונד וזופיה. כך נהגתי לדקלם את תשובתי מן המוכן לפני שהייתי יוצא ובה בין הכפרים. פעם גילה בי התעניינות איש גוף בעל פנים בהירות ודיבור חותך. היה לו מראה אינטליגנטי, והוא לא נראה כאחד האיכרים או כמי שעוסק בחקלאות. במבט ראשון לא חיבבתי אותו וחששתי ממנו, אך לאחר שחקר אותי ארוכות, הרשה לי ללון באורווה שלו.

ואכן, עם שחר הופיעו שוטרים פולנים והוציאו אותי משם. צעדתי לאורך הכפר מוקף שוטרים מזוינים, בראש מורם. אם יהרגו אותי, חשבתי, לפחות לא איראה פחדן. אצעד בראש זקוף אל מול המוות. ברגעים אלה חשבתי שאם אבי היה רואה אותי, היה מתגאה בי. כך הובלתי עד לבניין הגסטאפו. החדרים בבניין היו לאורך פרודור ארוך, כה אפל ומסריח, עד שהשומר שליווה אותי נעצר לפני אחד התאים ולא היה מסוגל להמשיך. לפתע נפתחה מולי דלת ברזל ולפני נתגלה תא קטן מוצף בריח צואה, שבחזיתו עומדים שישה אנשים בעיניים פקוחות לרווחה ומשתאות למראה ילד קטן במקום כזה.

כשהסוהר אמר "קחו את ה'דיק" נשמעה אנחת רווחה, ואחד האסירים סינן מבין שיניו: "מה? ישנם עוד ז'ידים בעולם?" וחברו השיב לו "ודאי יירו בו מחר כפי שעשו לז'יד הגדול שהיה פה לפני שבוע." מרגע זה חיכיתי למותי הקרב, כשבדמיוני הוצאתי להורג באש של כיתת יורים. פינטזתי לעצמי שאבקש שיירו בי מבלי שיכסו את עיני. רציתי לשוות למותי מות גיבורים, שלא כאותם היהודים שהתחננו על חייהם.

כך רציתי לסיים עתה את חיי.

לילה אחד הרגשתי שמישהו מושך בשרוולי ושמעתי קולות צעקה בגרמנית: "יהודי קטן! קום מהר וצא החוצה!" מולי ניצבו שני אנשי

גסטאפו ובידיהם שני מקלעי שווארצלווה שלופים. מראם המאיים של אנשי הגסטאפו בבגדיהם השחורים, עם צלבי הקרס וגולגולת המוות על כובעיהם, לא הותיר בלפי ספק באשר לכוונתם. כל ביטחוני נטש אותי כאשר שמעתי אותם אומרים: "יהודי קטן, בוא מיד לתחנת קרסניק." העמדות פנים שאיני מבין גרמנית, בניסיון לקבל מידע נוסף לפני שנצא מבית הסוהר אל תוך הלילה. האסירים בתא ליוו אותי במבטים מלאי צער ובדמעות פרידה. הם החלו לחבב את היהודי קטן, שיודע להילחם ולדבר כמוהם פולנית צחה. הם ביטאו בכנות את הודהותם עמי וחששו שיוציאו אותי להורג.

בדרך לתחנה, אנשי הגסטאפו לא משו ממני, בשני תת-מקלעיהם התלויים על כתפיהם. מאוחר יותר הצטרפו אלינו עוד כמה גרמנים מזוינים מכף רגל עד ראש. כעבור מהלך נסיעה של חצי שעה, הגענו למקום שבו נעצרת הרכבת. הלילה היה שחור ומטיל אימה. חשבתי לברוח, אך הגרמנים לא הרפו ממני לרגע והייתי מוקף מכל הצדדים. לפתע ביקש ממני אחד מאנשי הגסטאפו להתלוות אליו. צעדנו לאורך המסילה ושאר הגרמנים הלכו בעקבותינו והקיפנונו מכל עבר. כשנעצרנו, הצביע איש הגסטאפו על מקום מסוים והורה לי בגרמנית "מינן ראוס". היה עלי לחפור. בעודי חופר בידיים רועדות, כשהוא חוזר ואומר "minen" הבנתי שמדובר במוקש (בפולנית "mina" פירושו מוקש).

ידי הוסיפו לרעוד ולגשש באפלה, כשאיש הגסטאפו ממשיך להאיץ בי בכעס לחפש את המוקש, שנטמן כנראה באדמה בין פסי הרכבת. לאחר מכן התרחק ממני ואמר: "אם תנסה לברוח נירה בך." העפתי מבט סביבי. נראה שהגרמנים התפזרו מסביבי. חשתי זאת למרות הליל האפל. ניסיתי ללחוש תפילה בעברית: "ברוך אתה ה'... ומשזו לא עזרה, התפללתי גם תפילה נוצרית והצטלבתי בדבקות, אבל גם זה לא עזר. בדמיוני ראיתי כיצד אני עולה השמימה בעקבות התפוצצות המוקש, ופוגש את יורק אחי ואת זולה אחותי. שוב הצטלבתי תוך כדי חיפוש אחר המוקש. בסופו של דבר, אכן נתגלה חפץ מאורך ומסביבו חוטים, שהיה, כפי ששיערת, מוקש. קראתי לאיש הגסטאפו והוא ניתק את החוט הקשור לסוללה. מרוצה ממני אמר לי: "טוב יהודי קטן."

לאחר מכן הניח לידי רימון יד פולני בעל ידיית ארוכה, והורה לי לנתק את הנצרה ולהניח את הרימון על המוקש. לאחר שיונח הרימון ייותרו לי עשר שניות לברוח ממקום ההתפוצצות. תוך-כדי-כך העפתי מבט סביבי. קולות הגרמנים נשמעו מכיוונים שונים. הייתי מוקף. לרגע חשבתי להשליך את הרימון לעומתם ולברוח, אך לא העזתי, ובסופו של דבר ביצעתי את הוראותי של הקלגס הגרמני. שלפתי את נצרת הרימון, רצתי לכיוון שהגרמני הורה, והשתטחתי על האדמה. ספרתי עד עשר, ופיצוץ עז נשמע בליווי פטריית עשן. הגרמנים החמיאו לי על שהצלחתי לבצע את המשימה וכך, בעל כורחי, הפכתי למשתף פעולה עמם.

מאז האירוע ההוא, פקדו אותי סיוטים חוזרים, שבהם הייתי נהרג מדי לילה ועולה השמימה. חיל וחרדה היו מנת חלקי, והייתי אחוז אימה שמא אדרש לחזור ולשלוח מוקשים. גם דמותו של איש הגסטאפו במדיו השחורים ובסמל גולגולת המוות בכובעו, חזרה מדי לילה בחלומי, והשרתה עלי תחושה של מוות. תחושת המוות הפכה למשהו קרוב לתוויית המפגש המשפחתי בשמים שדמיינתי לי. ייתכן שתחושה זו עזרה לי להדחיק את אימת החידלון, שארב לי בכל מבצע כזה. בהדרגה הייתי למומחה בזיהוי מוקשים מכל הסוגים: מוקשים בעלי צורה של צלחת, של מרובע, מוקשים חשמליים ועוד. כל אותו זמן כעסתי על עצמי שאני נוהג כפחדן עלוב. על כך שבמקום ליטול את הרימון ולהניחו על המוקש, איני משליך אותו על הגרמנים ובורח. בנקודה זו הייתי שואל את עצמי: בורח לאן?